

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / SENTABR /
9-SON, III-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, sentabr.
III-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

DUAL TA'LIM ASOSIDA TEXNIKA FANLARINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH: ELEKTR ENERGETIKASI TA'LIMI MISOLIDA.....	14
Zoxidov Ikboljon Zokirjonovich	
KICHIK BIZNESDA RAQAMLI MARKETING VOSITALARINING SAVDO HAJMINI OSHIRISHDAGI IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	20
Raxmonova Feruza Musakulovna	
MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT ARALASHUVINING IQTISODIY ASOSLARI	27
Yerjanov Shohrux Kabil o'g'li	
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ РИСКОВ НА ПРОДОВОЛЬСТВЕННУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	34
Нуруллаева Гулнара Коптлеуовна	
KORPORATIV BOSHQARUVDA NOMOLIYAVIY HISOBOT TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	39
Akmaljon Valijonov	
BYUDJET TASHKIOTLARIDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINING HISOB, NAZORAT VA ICHKI AUDIT OBYEKTI SIFATIDAGI IQTISODIY MAZMUNI	43
Abdulazizov Aziz Anvar o'g'li	
MAMLAKATIMIZ KOMPANIYALARI BOSHQARUV JARAYONLARIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI MUAMMOLAR.....	49
To'ychiboyev Nozimjon Soliyevich	
TIJORAT BANKLARIGA KAPITAL BOZORI ORQALI INVESTITSIYALARNI JALB QILISH YO'LLARI.....	58
Qurbonova Vazira Ravshan qizi	
MEVA-SABZAVOTCHILIK KOOPERATSIYALARINI MOLIYALASHTIRISH MEKANIZMINI BAHOLASHNING INSTITUTSIONAL-MOLIYAVIY INTEGRAL INDEKSI	62
Bobojonova Shahnoza Otaxonovna	
DUNYODA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING ZAMONAVIY STRATEGIYALARI	69
Mirzamahmudova Madina Odiljon qizi	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ И ВОЗМОЖНОСТИ АДАПТАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	73
Муминжонов Анварбек Сайфитдин угли	
ANSWERING BUYER CARBON-DATA REQUESTS: A MINIMUM ACCOUNTING CONTOUR FOR SECOND-TIER EXPORTERS IN EMERGING ECONOMIES.....	82
Mukhammadiyaminova Shakhzoda Sherzodovna	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA TA'MINOT ZANJIRINI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI	89
No'manov Javoxir Olimjon o'g'li	
ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ ДЕГУРВА И ГЛОБАЛЬНОГО СЛОЯ НАСЕЛЁННЫХ ПУНКТОВ ПРИ КЛАССИФИКАЦИИ ТЕРРИТОРИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН ПО СТЕПЕНИ УРБАНИЗИРОВАННОСТИ	96
Салимова Юлдуз Исаковна	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDII SAMARADORLIGINI BAHOLASH: RAQAMLI INFRASTRUKTURA VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	105
Suyunov Shohzodbek Murod o'g'li	

O'ZBEKISTON MINTAQALARINING IQTISODIY RIVOJLANISH DARAJASINI KOMPLEKS BAHOLASH VA HUDUDLARARO TAFOVUTLARNI ANIQLASH.....	112
Ismatov Fazliddin Ibodovich	
QURILISH SOHASIDAGI KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	117
Yunusov Abduvoxid Abdukarimovich	
ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИКИ НАВОИЙСКОЙ ОБЛАСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	124
Рахмонов Мирвохид Ражабович	
ADVANCING SUSTAINABLE AND GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN THROUGH BILATERAL CARBON CREDITING MECHANISMS.....	133
Dilfuza Arifkhodjaeva	
Gulchekhra Nematullayeva	
Bakhtiyor Pulatov	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHNING AMALDAGI MEKANIZMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	141
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	

O'ZBEKISTONDA DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHNING AMALDAGI MEXANIZMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich
Toshkent xalqaro universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda davlat xaridlarini tashkil etishning amaldagi institutsional-huquqiy va raqamli mexanizmi tizimli tahlil qilinib, xarid siklining rejalashtirishdan tortib shartnoma ijrosi va ex-post monitoringgacha bo'lgan bosqichlari o'zaro bog'liq boshqaruv jarayoni sifatida baholangan. Tadqiqotda amaldagi qonunchilik, 2025-2027-yillarga mo'ljallangan strategik hujjatlar, 2025-yil oxiri va 2026-yilda qabul qilingan institutsional islohotlar hamda 2026-yil I yarim yilligi rasmiy statistikasi asosida mavjud mexanizmning kuchli va zaif tomonlari aniqlangan. Natijalar raqobatli xaridlar ulushining 60 foizga yetgani, 188,4 trln so'mlik davlat xaridlari amalga oshirilgani va 7,8 trln so'm mablag' iqtisod qilinganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, raqobatni chuqurlashtirish, texnik topshiriq va bozor narxini shakllantirish sifatini oshirish, shartnoma ijrosini raqamli monitoring qilish, yetkazib beruvchilar faoliyatini reytinglash va ochiq ma'lumotlar arxitekturasini kuchaytirish bo'yicha zaxiralar mavjud. Muallif tomonidan davlat xaridlarini riskka asoslangan to'rt bosqichli boshqaruv modeli taklif etilib, oldindan (ex-ante) nazorat, raqobat nazorati, shartnoma ijrosi nazorati va ex-post tahlilni yagona ma'lumotlar konturi orqali integratsiya qilish yo'nalishlari asoslangan.

Kalit so'zlar: davlat xaridlari, xarid mexanizmi, davlat buyurtmachisi, elektron xaridlar, raqobat, shaffoflik, maxsus axborot portali, shartnoma boshqaruvi, riskka asoslangan monitoring, budjet samaradorligi.

Abstract. The article provides a systematic analysis of the current institutional, legal and digital mechanism for organizing public procurement in Uzbekistan, treating the procurement cycle from planning to contract implementation and ex-post monitoring as an integrated management process. The study draws on current legislation, the 2025-2027 public procurement development strategy, institutional reforms adopted in late 2025 and 2026, and official statistics for the first half of 2026. The results show that competitive procurement reached 60 percent, total public procurement amounted to UZS 188.4 trillion, and reported savings reached UZS 7.8 trillion. At the same time, further improvements are needed in competitive intensity, market-price formation, technical specifications, digital contract-performance monitoring, supplier performance scoring and open-data interoperability. The author proposes a four-stage risk-based procurement governance model integrating ex-ante control, competition control, contract-execution control and ex-post analysis through a unified data architecture.

Keywords: public procurement, procurement mechanism, contracting authority, e-procurement, competition, transparency, special information portal, contract management, risk-based monitoring, fiscal efficiency.

Аннотация. В статье системно проанализирован действующий институционально-правовой и цифровой механизм организации государственных закупок в Узбекистане. Закупочный цикл рассматривается как единый процесс управления, охватывающий планирование, выбор способа закупки, электронные процедуры, заключение и исполнение договора, а также последующий мониторинг. На основе действующего законодательства, Стратегии развития системы государственных закупок на 2025-2027 годы, институциональных реформ 2025-2026 годов и официальных данных за первое полугодие 2026 года выявлены ключевые преимущества и проблемные зоны действующего механизма. Предложена четырехэтапная риск-ориентированная модель управления закупками, объединяющая предварительный контроль, контроль конкуренции, мониторинг исполнения договора и последующую оценку результатов в рамках единой информационной архитектуры.

Ключевые слова: государственные закупки, механизм закупок, государственный заказчик, электронные закупки, конкуренция, прозрачность, управление контрактами, риск-ориентированный мониторинг, бюджетная эффективность.

KIRISH

Davlat xaridlari davlat moliyasini boshqarish tizimining eng yirik operatsion bloklaridan biri bo'lib, davlat organlari va korporativ buyurtmachilarning real ehtiyojlarini tovarlar, ishlar va xizmatlarga aylantiradi. Shu sababli xarid jarayonining sifati faqat budget mablag'larini tejash bilan emas, balki davlat xizmatlarining uzluksizligi, infratuzilma loyihalarining o'z vaqtida yakunlanishi, tadbirkorlik subyektlarining bozorga kirishi, mahalliy ishlab chiqarishning rivojlanishi va jamoatchilik ishonchi bilan ham chambarchas bog'liq. O'zbekiston Respublikasining 'Davlat xaridlari to'g'risida'gi O'RQ-684-son Qonunida asoslanganlik, moliyaviy mablag'lardan oqilona foydalanish, ochiqlik va shaffoflik, raqobat va xolislik, mutanosiblik, tizimning yagonaligi hamda korrupsiyaga yo'l qo'ymaslik davlat xaridlarining fundamental prinsiplari sifatida belgilangan.¹

So'nggi yillarda ushbu tamoyillarni amaliy natijaga aylantirish maqsadida huquqiy baza bilan bir qatorda institutsional va raqamli infratuzilma ham qayta shakllantirilmoqda. 2025-2027-yillarda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish va rivojlantirish strategiyasi barqaror va 'yashil' xaridlarni kengaytirish, raqamli texnologiyalarni chuqurlashtirish, shartnoma majburiyatlarini monitoring qilish, risklarni boshqarish va tadbirkorlik subyektlari ishtirokini oshirishni ustuvor yo'nalish sifatida belgiladi.² 2025-yil 26-dekabrda PF-259-son Farmon davlat xaridlarini natijadorlikka yo'naltirishda yangi bosqichni boshlab berdi. Hujjatda 2030-yilgacha raqobatli usullardan foydalanish darajasini 80 foizga, davlat xaridlarida iqtisod qilingan mablag'ni 25 trln so'mga, mahalliy mahsulotlar ulushini kamida 85 foizga yetkazish, tadbirkorlik subyektlari faolligini ikki baravar oshirish va xaridlar uchun mas'ul malakasi oshirilgan xodimlar ulushini kamida 98 foizga chiqarish kabi maqsadlar belgilandi. Shuningdek, o'rtacha bozor narxini sun'iy intellekt asosida hisoblash moduli va yangi nazorat mexanizmlarini joriy etish ko'zda tutilgan.³

Maqolaning maqsadi O'zbekistonda davlat xaridlarini tashkil etishning amaldagi mexanizmini 'xarid sikli' nuqtai nazaridan tahlil qilish, institutsional bo'g'inlar o'rtasidagi funksional aloqalarni aniqlash, 2026-yilning dastlabki amaliy natijalarini baholash hamda tizimning samaradorligi, shaffofligi va natijadorligini oshirishga qaratilgan takomillashtirish yo'nalishlarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning ilmiy yangiligi amaldagi protseduraviy mexanizmi risk va natijadorlik nazorati bilan integratsiya qiluvchi to'rt bosqichli boshqaruv modelini taklif etish bilan belgilanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Davlat xaridlariga oid zamonaviy ilmiy adabiyotlarda xarid jarayoni oddiy tender protsedurasi sifatida emas, balki agentlik muammolari, bozor dizayni, axborot assimetriyasi va shartnoma boshqaruvi birlashadigan murakkab institut sifatida talqin etiladi. Bandiera, Prat va Valletti davlat xarajatlaridagi samarasizlikni faol va passiv yo'qotishlarga ajratib, boshqaruv sifati hamda tashkiliy mexanizmlar standart tovarlar bo'yicha ham sezilarli narx tafovutlarini keltirib chiqarishi mumkinligini empirik ko'rsatgan.⁴ Raqamlashtirish bo'yicha empirik tadqiqotlar ham elektron xaridlarning foydasini faqat narx pasayishi bilan o'lchash noto'g'ri ekanligini ko'rsatadi. Lewis-Faupel, Neggers, Olken va Pande Hindiston va Indoneziya tajribasida elektron xaridlar g'oliblarining geografik doirasini kengaytirgani va sifat ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir qilganini aniqlagan, biroq narx ta'siri bir xil bo'lmagan. Bu natija O'zbekiston sharoitida elektron platformalarni faqat 'savdo o'tkazish oynasi' emas, balki bozor ishtiroki, audit izi, sifat va ijro natijalarini boshqaruvchi axborot infratuzilmasi sifatida rivojlantirish zarurligini anglatadi.⁵ OECDning davlat xaridlari bo'yicha tavsiyalari samarali tizimni shaffoflik, halollik, kirish imkoniyati, elektron xaridlar, professional salohiyat, risklarni boshqarish, hisobdorlik va integratsiya tamoyillari asosida qurishni tavsiya etadi. Zamonaviy yondashuvning muhim xususiyati - xarid samaradorligini faqat xarid narxi yoki o'tkazilgan savdolar soni bilan emas, balki raqobat darajasi, xarid sikli davomiyligi, kontrakt ijrosi, shikoyatlar, ma'lumotlar sifati va strategik xarid natijalari orqali o'lchashdir.⁶

Mahalliy normativ-huquqiy bazada ham ayni yo'nalishlar bosqichma-bosqich mustahkamlanmoqda. Biroq

- 1 O'zbekiston Respublikasi. O'RQ-684-son 'Davlat xaridlari to'g'risida'gi Qonun, 22.04.2021 (amaldagi tahrir). LexUZ. <https://lex.uz/uz/docs/-5382974> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
- 2 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. 865-son qaror, 20.12.2024, '2025–2027-yillarda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish va rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida'. LexUZ. <https://lex.uz/uz/docs/-7271145> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
- 3 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-259-son Farmon, 26.12.2025, davlat xaridlari tizimida raqobat muhiti va shaffoflikni kuchaytirishga doir chora-tadbirlar. <https://gov.uz/oz/sherobod/sections/view/177699> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
- 4 Bandiera, O., Prat, A., Valletti, T. (2009). Active and Passive Waste in Government Spending: Evidence from a Policy Experiment. *American Economic Review*, 99(4), 1278–1308. DOI: 10.1257/aer.99.4.1278.
- 5 Lewis-Faupel S., Neggers Y., Olken B.A., Pande R. Can Electronic Procurement Improve Infrastructure Provision? Evidence from Public Works in India and Indonesia. *American Economic Journal: Economic Policy*, 2016, 8(3), 258–283. DOI: 10.1257/pol.20140258.
- 6 OECD. Recommendation of the Council on Public Procurement. OECD Legal Instruments, 2015; OECD. Public Procurement Performance: A Framework for Measuring Efficiency, Compliance and Strategic Goals. OECD Public Governance Policy Papers, No. 36, 2023.

ilmiy-amaliy nuqtai nazardan xaridni rejalashtirish, bozor tahlili, xarid usulini tanlash, takliflarni baholash, shartnoma tuzish, to'lov va ijroni nazorat qilish bosqichlari ko'pincha alohida reglamentlar doirasida ko'rib chiqiladi. Tadqiqotning farqli jihati ushbu bosqichlarni yagona sikl sifatida birlashtirib, har bir bosqichda yuzaga keladigan risk va samaradorlik indikatorlarini keyingi bosqichga uzatiladigan ma'lumot bilan bog'lashdan iborat. So'nggi yillardagi empirik tadqiqotlar ushbu yondashuvni yanada aniqlashtiradi. Bosio va hammualliflar 187 mamlakat ma'lumotlari asosida davlat xaridlarida faqat qat'iy huquqiy reglament emas, balki amaliy boshqaruv sifati va davlat sektorining institutsional salohiyati natijalarni belgilashini ko'rsatgan. Tátrai, Vörösmarty va Juhász tender shartlari hamda bozorga kirish dizayni takliflar soniga bevosita ta'sir qilishini asoslaydi. Matilla-García va Vega esa Ispaniya ma'lumotlarida ochiq raqobatli protsedura xarid narxini taxminan 9,9 foizga, ishtirokchilar sonining bittaga ortishi esa o'rtacha 2,1 foizga pasaytirishi mumkinligini aniqlagan. Bu natijalar O'zbekistonda raqobatni faqat 'raqobatli usul ulushi' bilan emas, balki haqiqiy takliflar soni, bitta taklifli savdolar va bozorga kirish to'siqlari bilan birgalikda baholash zarurligini kuchaytiradi.⁷⁸

Halollik va barqarorlik yo'nalishidagi yangi tadqiqotlar ham takomillashtirish choralarini muvozanatli qurish zarurligini ko'rsatadi. Baránek va Titl siyosiy aloqador firmalarga favoritizm xarid narxlarini baholangan qiymatga nisbatan qariyb 6 foizga oshirishi mumkinligini ko'rsatgan. Orfanidou va hammualliflar yashil xaridlarda hayotiy sikl xarajatlarini qo'llash samarasi bozor tadqiqoti, rejalashtirish va muvofiqlashtirish sifatiga bog'liqligini ta'kidlaydi. Drake, Lundberg va Lundbergning 2024-yilgi empirik tahlili esa ekologik talablar noto'g'ri dizayn qilinsa taklif berish jarayonini murakkablashtirib, raqobatga kutilmagan bosim o'tkazishi mumkinligini ko'rsatadi. Shu sababli strategik va 'yashil' xarid mezonlari raqobat, mutanosiblik va umumiy egalik qiymati bilan birgalikda baholanishi lozim.⁹

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda normativ-huquqiy tahlil, institutsional xaritalash, jarayon tahlili, qiyosiy-mantiqiy usul va rasmiy statistik ma'lumotlarning tavsifiy tahlili qo'llanildi. Normativ baza sifatida O'RQ-684-son Qonun, davlat xaridlarini tashkil etish va o'tkazishga oid hukumat nizomlari, 2025-2027-yillar strategiyasi, PF-259-son Farmon, 2026-yilda amalga oshirilgan institutsional o'zgarishlar hamda Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi materiallari o'rganildi. Jarayon tahlilida davlat xaridlarining amaldagi sikli sakkizta funksional bosqichga ajratildi: ehtiyojni aniqlash va rejalashtirish; bozor narxi hamda texnik topshiriqni shakllantirish; xarid usulini tanlash; e'lon va elektron savdo; takliflarni baholash; shartnoma tuzish va ro'yxatdan o'tkazish; yetkazib berish, qabul qilish va to'lov; monitoring, nazorat va ex-post tahlil. Bunday ajratish huquqiy protseduralarni boshqaruv natijalari bilan bog'lash imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rasmiy statistik tahlil 2026-yil I yarim yilligida e'lon qilingan ko'rsatkichlarga tayandi. Ushbu ma'lumotlar yilning faqat olti oyini qamrab olgani sababli ular to'liq yillik natija yoki sabab-oqibat bahosi sifatida emas, amaldagi mexanizmning joriy faoliyat ko'rsatkichlari sifatida talqin qilindi. Taklif etilgan mualliflik modeli konseptual xususiyatga ega bo'lib, uning yakuniy vaznlari va risk chegaralari kelgusida tranzaksiya darajasidagi ma'lumotlar asosida empirik kalibrlanishi lozim. Davlat xaridlarining amaldagi mexanizmi bir nechta institutsional qatlamlardan tashkil topadi. Birinchi qatlam - normativ va siyosiy boshqaruv bo'lib, u davlat xaridlarining maqsadlari, prinsiplari, xarid usullari va subyektlari vakolatlarini belgilaydi. Ikkinchi qatlam - davlat buyurtmachilari va xarid komissiyalari tomonidan amalga oshiriladigan operatsion boshqaruv. Uchinchi qatlam - elektron tizim operatorlari, maxsus axborot portali va yagona reyestrlar orqali yaratiladigan raqamli infratuzilma. To'rtinchi qatlam - monitoring, audit, raqobat va korrupsiyaga qarshi nazorat institutlaridan iborat.

2026-yilda institutsional arxitektura muhim o'zgarish amalga oshirildi. Prezidentning PF-17-son Farmoni bilan Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi tashkil etildi. 2026-yil 20-iyuldagi 393-son Hukumat

7 Bosio E., Djankov S., Glaeser E., Shleifer A. Public Procurement in Law and Practice // American Economic Review. 2022. Vol. 112, No. 4. P. 1091-1117. DOI: 10.1257/aer.20200738; Tátrai T., Vörösmarty G., Juhász P. Intensifying Competition in Public Procurement // Public Organization Review. 2024. Vol. 24. P. 237-257. DOI: 10.1007/s11115-023-00742-0; Matilla-García M., Vega P.

8 Bosio E., Djankov S., Glaeser E., Shleifer A. Public Procurement in Law and Practice // American Economic Review. 2022. Vol. 112, No. 4. P. 1091-1117. DOI: 10.1257/aer.20200738; Tátrai T., Vörösmarty G., Juhász P. Intensifying Competition in Public Procurement // Public Organization Review. 2024. Vol. 24. P. 237-257. DOI: 10.1007/s11115-023-00742-0; Matilla-García M., Vega P. An Empirical Analysis of the Impacts of Competition on Procurement Costs // Applied Economics. 2025. Vol. 57, No. 40. P. 6258-6273. DOI: 10.1080/00036846.2024.2382934.

9 Baránek B., Titl V. The Cost of Favoritism in Public Procurement // Journal of Law and Economics. 2024. Vol. 67, No. 2. P. 445-477. DOI: 10.1086/727793; Orfanidou V.S., Rachaniotis N.P., Tsoulfas G.T., Chondrokoukis G.P. Life Cycle Costing Implementation in Green Public Procurement: A Case Study from the Greek Public Sector // Sustainability. 2023. Vol. 15, No. 3. Art. 2817. DOI: 10.3390/su15032817; Drake S., Lundberg J., Lundberg S. Market Response to Environmental Policy via Public Procurement: An Empirical Analysis of Bids and Prices // Journal of Environmental Management. 2024. Vol. 365. Art. 121547. DOI: 10.1016/j.jenvman.2024.121547.

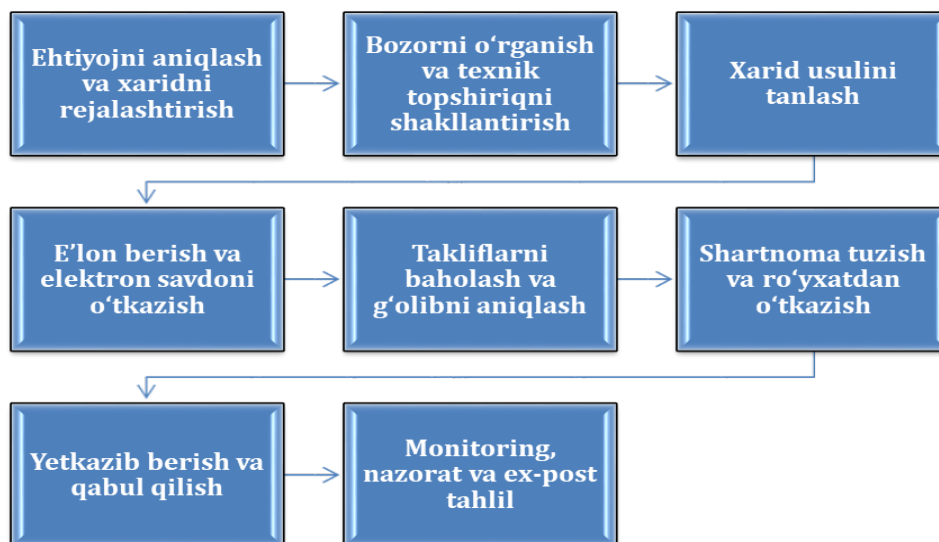
qarori bilan davlat xaridlari sohasidagi bir qator nizom va tartiblarda vakolatli organ sifatida aynan ushbu Agentlik belgilandi, shu jumladan 276-son qaror bilan tasdiqlangan asosiy tartib-taomillar nizomiga tegishli o'zgartirishlar kiritildi.¹⁰ Ushbu o'zgarishning iqtisodiy mazmuni davlat xaridlari boshqaruvi sanoat kooperatsiyasi, mahalliy ishlab chiqarish va bozor tahlili bilan yaqinlashtirishdan iborat. Biroq institutsional konsolidatsiya samarali bo'lishi uchun siyosatni shakllantirish, operatorlarni tartibga solish, nazorat, audit va buyurtmachi funksiyalari o'rtasida vakolatlar aniq chegaralanishi, manfaatlar to'qnashuvini keltirib chiqarmaydigan 'checks and balances' mexanizmi saqlanishi muhim (1-jadval).

1-jadval

Davlat xaridlarini tashkil etishning amaldagi institutsional arxitekturasini¹¹

Institutsional bo'g'in	Asosiy subyekt	Asosiy funksional vazifa
Vakolatli organ	Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi	Tizimni rivojlantirish, operatorlar va portal bo'yicha tartibga solish, metodologiya, monitoringni muvofiqlashtirish
Davlat buyurtmachisi	Budjet va korporativ buyurtmachilar	Ehtiyojni aniqlash, rejalashtirish, xarid hujjatlari, shartnoma va ijro uchun javobgarlik
Xarid komissiyasi	Buyurtmachi tomonidan shakllantiriladigan kollegial organ	Takliflarni xolis baholash, g'olib va zaxiradagi g'olibni aniqlash
Elektron tizim operatorlari	Ruxsat etilgan elektron savdo platformalari	E'lon, taklif, savdo, hisob-kitob va elektron izni ta'minlash
Maxsus axborot portali	Markaziy axborot resursi	Reja-jadval, e'lon, natija, shartnoma va boshqa ma'lumotlarni jamlash
Nazorat institutlari	Hisob palatasi, prokuratura, korrupsiyaga qarshi va raqobat organlari va boshqalar	Qonuniylik, raqobat, moliyaviy intizom va manfaatlar to'qnashuvi risklarini nazorat qilish

Davlat xaridlarini tashkil etish jarayoni bir nechta o'zaro bog'liq institutsional bo'g'inlardan tarkib topganini ko'rsatadi. Vakolatli organ umumiy tartibga solish, metodologiya va monitoringni muvofiqlashtirsa, davlat buyurtmachisi xarid ehtiyojini aniqlashdan boshlab shartnoma ijrosigacha bo'lgan jarayon uchun bevosita javobgar hisoblanadi. Xarid komissiyasi takliflarni xolis baholashga, elektron tizim operatorlari esa savdo jarayonining raqamli va izchil amalga oshirilishiga xizmat qiladi (1-rasm).

1-rasm. O'zbekistonda davlat xaridlarini tashkil etishning amaldagi xarid sikli¹²

10 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-17-son Farmon, 04.02.2026, 'Mahalliy ishlab chiqarish va sanoat kooperatsiyasini yangi tizim asosida rivojlantirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida'; O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. 393-son qaror, 20.07.2026. LexUZ. <https://lex.uz/uz/docs/-8343102> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

11 Manba: muallif tomonidan O'RQ-684-son Qonun va 2026-yildagi institutsional o'zgarishlar asosida tuzildi.

12 Manba: muallif ishlanmasi.

Amaldagi mexanizmning markaziy tamoyili - xarid jarayonining elektron izini shakllantirishdir. Qonunchilik maxsus axborot portalini davlat xaridlariga oid e'lonlar, natijalar, ishtirokchilar takliflari va boshqa ma'lumotlarni jamlovchi markaziy axborot resursi sifatida belgilaydi. Shartnomalarning yagona reyestriga kiritilmagan shartnomalar bo'yicha to'lov amalga oshirilmaligi xarid, shartnoma va g'aznachilik intizomini o'zaro bog'laydigan muhim institutsional cheklov hisoblanadi.¹³ 2026-yil sentabridan maxsus portal arxitekturasini amaliy jihatdan yangilanmoqda. Elektron xarid tizimi operatori ma'lumotiga ko'ra, 3-sentyabrdan budget buyurtmachilarining to'g'ridan-to'g'ri xaridlar bo'yicha reja-jadvallari yangi maxsus axborot portalida joylashtirilmoqda, 10-sentyabrdan esa elektron do'kon xaridlari reja-jadvallarini ham shu portalga o'tkazish belgilangan. Bu o'zgarish rejalashtirish ma'lumotlarini markazlashtirish va tizimlararo almashinuvni kuchaytirish imkonini beradi.¹⁴

Amaldagi tartibda xarid usulini tanlash xarid predmetining xususiyati, qiymati, murakkabligi va bozordagi raqobat sharoitiga mutanosib bo'lishi kerak. Rasmiy metodik materiallarda elektron do'kon, kichik qiymatli xaridning soddalashtirilgan tartib-taomili, boshlang'ich narxni pasaytirish auksioni, eng yaxshi takliflarni tanlash, tender, ikki bosqichli davlat xaridi, to'g'ridan-to'g'ri shartnoma va qonunchilikda ruxsat etilgan boshqa raqobatli turlar qayd etilgan.¹⁵ Har bir usulning iqtisodiy vazifasi turlicha. Standart va takroriy ehtiyojlarda tranzaksiya xarajatini kamaytirish ustuvor bo'lsa, murakkab xizmatlar va texnologik yechimlarda sifat, tajriba va hayotiy sikl xarajatlarini baholash muhimroq. Shuning uchun samaradorlik faqat eng past narxni tanlash emas, balki xarid usulining bozor tuzilishi va xarid obyektiga mosligi, talablarning mutanosibligi hamda shartnoma ijrosi natijasini hisobga olgan holda baholanishi kerak (2-jadval).

2-jadval

Amaldagi xarid usullarining funksional xususiyatlari va asosiy risklari¹⁶

Xarid usuli	Qo'llanish mantig'i	Afzallik	Asosiy nazorat riski
Elektron do'kon	Standart, keng tarqalgan tovar va xizmatlarni tez xarid qilish	Past tranzaksiya xarajati, tezkorlik	Nomenklatura va narx taqqoslash sifati
Kichik qiymatli soddalashtirilgan tartib	Kamida uchta potensial yetkazib beruvchi yoki ochiq narxlarni solishtirish	Tezlik va raqobatning minimal darajasini birlashtiradi	Takliflar haqiqiy mustaqilligini tekshirish
Auksion	Narx g'olibni aniqlashning asosiy mezon bo'lgan standart xaridlar	Narx raqobatini kuchaytiradi	Haddan tashqari past narx va sifat riski
Eng yaxshi takliflarni tanlash	Narx bilan birga sifat va boshqa mezonlar muhim bo'lgan xaridlar	Ko'p mezonli baholash	Subyektiv mezonlar va baholash shaffofligi
Tender	Yirik yoki murakkab xaridlar	Keng raqobat va chuqur ekspertiza	Uzoq sikl, murakkab hujjatlar, kirish xarajati
Ikki bosqichli xarid	Texnik yechim oldindan to'liq aniqlanmagan murakkab obyektlar	Bozor bilan texnik muloqot imkoniyati	Jarayonning cho'zilishi va teng axborot ta'minoti
To'g'ridan-to'g'ri/yagona yetkazib beruvchi	Qonunda nazarda tutilgan istisno holatlar	Zarur holatda tezlik va uzluksizlik	Raqobatning yo'qligi, narx va manfaatlar to'qnashuvi riski

Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligining 2026-yil I yarim yilligi yakunlari bo'yicha ma'lumotlari amaldagi mexanizmning ko'lamini va raqobat darajasini baholash imkonini beradi. Hisobot davrida jami davlat xaridlari hajmi 188,4 trln so'mni tashkil etgan, shundan 72,9 trln so'mi budget buyurtmachilari, 115,5 trln so'mi korporativ xaridlar hissasiga to'g'ri kelgan. Raqobatli xaridlar 112,9 trln so'm yoki jami xaridlarning 60 foiziga yetgan, iqtisod qilingan mablag' 7,8 trln so'mni tashkil etgan¹⁷ (3-jadval).

13 O'zbekiston Respublikasi. O'RQ-684-son 'Davlat xaridlari to'g'risida'gi Qonun, 22.04.2021 (amaldagi tahrir), maxsus axborot portalini shartnomalar reyestriga oid normalar. <https://lex.uz/uz/docs/-5382974>; O'zbekiston Respublikasi Hukumat portalini. 'Davlat xaridlari'. https://gov.uz/uz/pages/davlat_xaridlari (murojaat sanasi: 08.09.2026).

14 O'zbekiston respublika tovar-xom ashyo birjasi. Davlat xaridlari elektron tizimi: 2026-yil 3-sentyabrdan to'g'ridan-to'g'ri xaridlar va 10-sentyabrdan elektron do'kon xaridlari reja-jadvallarini maxsus portalga joylashtirish haqidagi e'lon. <https://xarid.uzex.uz/>; <https://xarid.icppa.uz> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

15 Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. 'Aholi va tadbirkorlik subyektlarining tez-tez beriladigan savollariga javoblar' — amaldagi davlat xaridi turlari va tartib-taomillari. <https://gov.uz/uz/icppa/pages/aholi-va-tadbirkorlik-subyektlarining-tez-tez-beriladigan-savollariga-javoblar> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

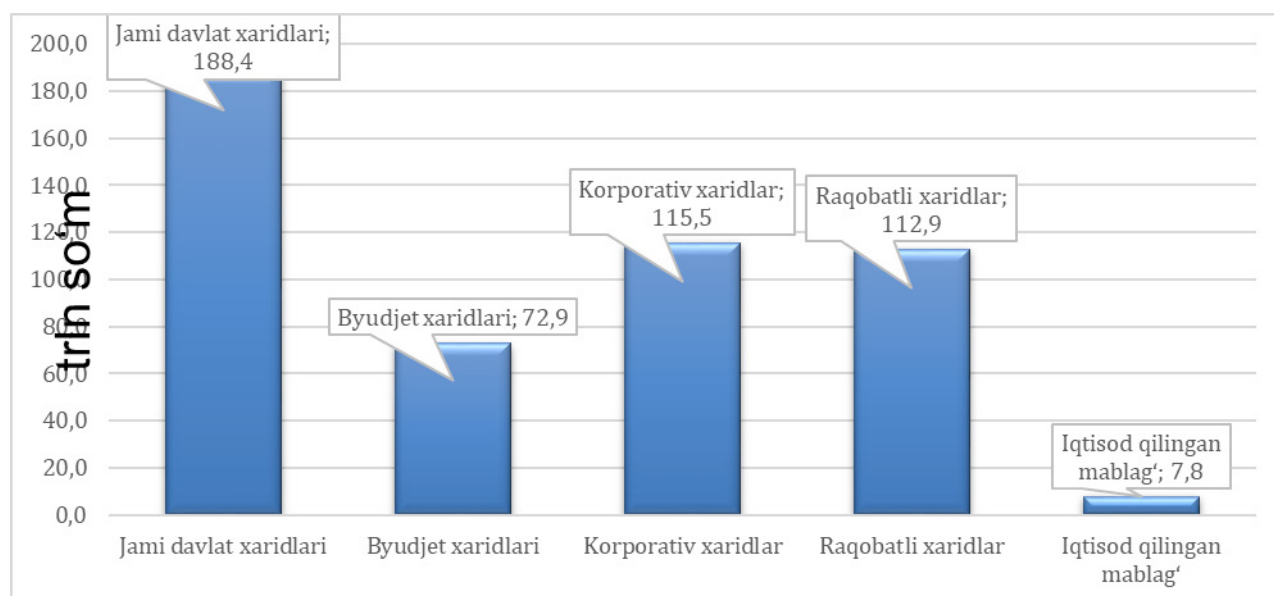
16 Manba: Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligining 2026-yil I yarim yilligi yakunlari; ulushlar muallif hisob-kitobi.

17 Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. 2026-yil birinchi yarim yillik faoliyati yakunlariga bag'ishlangan matbuot anjumani, 29.07.2026. <https://gov.uz/uz/icppa/news/view/199222> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

Ko'rsatkich	Qiymat	Tahliliy izoh
Jami davlat xaridlari	188,4 trln so'm	Tizimning operatsion ko'lami
Budjet xaridlari	72,9 trln so'm	Jami hajmning 38,7 foizi
Korporativ xaridlar	115,5 trln so'm	Jami hajmning 61,3 foizi
Raqobatli xaridlar	112,9 trln so'm	Jami hajmning 60 foizi
Iqtisod qilingan mablag'	7,8 trln so'm	Narx intizomi va raqobat natijasining muhim ko'rsatkichi

Muallifning qo'shimcha hisob-kitobiga ko'ra, 7,8 trln so'mlik iqtisod jami 188,4 trln so'mlik xaridlar hajmining 4,14 foiziga teng. Raqobatli xaridlar ulushini 60 foizdan 2030-yil maqsadi bo'lgan 80 foizga yetkazish 20 foiz punktilik, ya'ni joriy darajaga nisbatan 33,3 foizlik nisbiy o'sishni talab qiladi. Nisbatlar rasmiy 'tejamkorlik stavkasi' sifatida emas, balki joriy ko'rsatkichlarning miqyosi va maqsadgacha bo'lgan masofani tavsiflovchi analitik indikatorlar sifatida talqin qilinadi (2-rasm).

2-rasm. 2026-yil I yarim yilligida davlat xaridlaining asosiy ko'rsatkichlari¹⁹

Raqobatli xaridlar ulushining 60 foizga yetishi islohotlarning ijobiy dinamikasini ko'rsatsa-da, 2030-yil uchun belgilangan 80 foizlik maqsadgacha sezilarli 'raqobat zaxirasi' mavjud. Bunda qolgan qismni avtomatik ravishda samarasiz xaridlar deb baholash to'g'ri emas, chunki qonunchilikda tabiiy monopoliya, yagona yetkazib beruvchi va boshqa asoslangan istisnalar mavjud. Shunga qaramay, har bir raqobat cheklangan xarid bo'yicha sababning standart kodlar bilan qayd etilishi va keyinchalik tahlil qilinishi xarid siyosati uchun muhim ma'lumot beradi. Raqamli vositalarning qo'llanishi ham kengaymoqda. Agentlik ma'lumotiga ko'ra, 2026-yil I yarim yilligida tovar-xomashyo birjasidagi ofertalarning 90 foizi va 'Kooperatsiya' portalidagi buyurtmalarning 75 foizi sun'iy intellekt yordamida avtomatlashtirilgan tartibda moderatsiyadan o'tkazilgan. Bu ko'rsatkichlar katta ma'lumot oqimini avtomatlashtirish imkonini ko'rsatsa-da, algoritmlarning tushuntiriluvchanligi, noto'g'ri xavf signallari, ma'lumotlar sifati va inson tomonidan yakuniy ko'rib chiqish tamoyillari alohida boshqaruv standartiga aylanishi kerak.²⁰(2-rasmga qarang)

18 Manba: Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligining 2026-yil I yarim yilligi yakunlari; ulushlar muallif hisob-kitobi.

19 Manba: Agentlik rasmiy ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

20 Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. 2026-yil birinchi yarim yillik faoliyati yakunlari: tovar-xomashyo birjasidagi ofertalarning 90 foizi va 'Kooperatsiya' portalidagi buyurtmalarning 75 foizi sun'iy intellekt yordamida avtomatlashtirilgan moderatsiyadan o'tkazilgani haqida. <https://gov.uz/oz/icppa/news/view/199222> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

AMALDAGI MEXANIZMNING ASOSIY MUAMMOLARI

Birinchi muammo - rejalashtirish va bozor tahlilining sifati. Xarid samaradorligi tender e'lon qilingan paytda emas, ehtiyoj noto'g'ri aniqlangan yoki texnik topshiriq haddan tashqari tor shakllantirilgan paytda yo'qotilishi mumkin. Amaldagi AI asosidagi o'rtacha bozor narxi moduli narxni asoslash imkonini oshiradi, biroq u mahsulot sifati, yetkazib berish joyi, logistika, kafolat, hajm chegirmasi va to'lov shartlarini to'g'ri ajrata olmasa, 'o'rtacha narx' noto'g'ri signal berishi mumkin. Shu sababli algoritmik narx benchmarki professional bozor tahlilini almashtirmasligi, balki uni kuchaytirishi kerak.

Ikkinchi muammo - raqobatning formal va real ko'rinishlari o'rtasidagi farq. Savdo raqobatli usulda e'lon qilingan bo'lsa ham, faqat bitta haqiqiy taklif kelishi, texnik talablar muayyan yetkazib beruvchiga mos kelishi, ishtirok uchun haddan tashqari hujjat talab qilinishi yoki to'lov shartlarining kichik biznes uchun noqulayligi real raqobatni cheklashi mumkin. Shuning uchun tizim 'raqobatli usul ulushi' bilan bir qatorda o'rtacha haqiqiy takliflar soni, bir taklifli savdolar ulushi, yangi ishtirokchilar soni va g'oliblar konsentratsiyasini ham kuzatishi lozim.

Uchinchi muammo - shartnoma ijrosi bosqichining xarid natijalarini baholashdagi yetarli og'irlikka ega emasligi. Xarid e'lonida erishilgan past narx keyinchalik kechikishlar, sifatsiz yetkazib berish, ko'p sonli qo'shimcha kelishuvlar yoki ekspluatatsiya xarajatlari bilan yo'qolishi mumkin. Shu sababli 'value for money' bahosi shartnoma tuzilgan kun bilan tugamasligi, obyektning qabul qilinishi va foydalanish natijalarini ham qamrab olishi kerak.

To'rtinchi muammo - ma'lumotlar arxitekturasining fragmentatsiyasi. Maxsus axborot portali xarid ma'lumotlarini markazlashtirayotgan bo'lsa-da, budjet, g'aznachilik, soliq, biznes reyestri, benefitsiar mulkdorlik, elektron hisobvara-faktura, sud va audit ma'lumotlari bilan real vaqt rejimidagi interoperabellik risk tahlilining sifati keskin oshiradi. Bunday integratsiya takroriy hujjat talablarini kamaytiradi va yetkazib beruvchining ma'lumotini davlat bazalaridan avtomatik tekshirish imkonini beradi.

Beshinchi muammo - professional salohiyatning bir xil emasligi. Xarid bo'yicha mas'ul xodimning vazifasi faqat protsedurani to'g'ri rasmiylashtirishdan iborat emas; u bozor tahlili, texnik spetsifikatsiya, narxni baholash, muzokara mumkin bo'lgan holatlar, kontrakt risklari, hayotiy sikl xarajatlari va etik me'yorlarni tushunishi zarur. PF-259-son Farmondagi 98 foizlik malaka oshirish maqsadi aynan shu institutsional ehtiyojni ifodalaydi.

Davlat xaridlarini tashkil etish mexanizmini takomillashtirish yo'nalishlari

Takomillashtirishning birinchi yo'nalishi - xaridni 'oldindan (ex-ante) risk filtri' orqali boshlash. Xarid rejasiga kiritishdan oldin ehtiyojning asoslanganligi, ombordagi mavjud qoldiq, oxirgi xarid narxlari, bozor diapazoni va xaridning standart yoki murakkab toifaga mansubligi avtomatik tekshirilishi kerak. Yuqori riskli xaridlar uchun texnik topshiriq va bozor tahlili bo'yicha qo'shimcha ekspertiza, past riskli xaridlar uchun esa soddalashtirilgan va tezkor jarayon qo'llanishi lozim. Bu mutanosiblik prinsipini amalda kuchaytiradi.

Ikkinchi yo'nalish - 'raqobat tahlili (competition analytics)' modulini joriy etish. Modul bitta taklifli savdolar, takroriy g'oliblar konsentratsiyasi, o'zaro juda yaqin narxlar, bir xil IP/manzil yoki affilanganlik belgilari, muntazam ravishda bir xil ishtirokchilarning navbatma-navbat g'olib bo'lishi, ko'p sonli diskvalifikatsiya va boshlang'ich narxdan anomal chetlanishlarni risk signali sifatida belgilashi kerak. Risk signali sanksiya emas, professional ko'rib chiqish uchun signal bo'lishi lozim.

Uchinchi yo'nalish - shartnoma boshqaruvini mustaqil professional funktsiya sifatida rivojlantirish. Yirik va yuqori riskli shartnomalar uchun bosqichli ijro rejasi (milestone plan), yetkazib beruvchi faoliyati reytingi (performance score), o'zgarishlarni boshqarish protokoli, kechikish va sifat bo'yicha indikatorlar hamda yakuniy baholash joriy etilishi kerak. Yetkazib beruvchining avvalgi kontraktlar bo'yicha bajarish tarixi keyingi xaridlarda qonuniy va mutanosib mezon sifatida foydalanilishi mumkin bo'lgan ma'lumotga aylanishi zarur.

To'rtinchi yo'nalish - ochiq va mashina o'qiydigan ma'lumotlar modeliga o'tish. Reja, e'lon, taklif, g'olib, shartnoma, qo'shimcha kelishuv, to'lov va ijro ma'lumotlarini yagona identifikator bilan bog'lash jamoatchilik nazoratini kuchaytiradi va davlat organlarining bir xil ma'lumotni qayta-qayta so'rashiga ehtiyojni kamaytiradi. Open Contracting Data Standard kabi xalqaro yondashuvlar bunday ma'lumot arxitekturasini qurishda metodik asos bo'la oladi.

Beshinchi yo'nalish - barqaror va 'yashil' xaridlarni hayotiy sikl xarajatlari bilan bog'lash. 2025-yilgi Hukumat qarorida 'yashil' davlat xaridlari ulushini 2030-yilgacha 30 foizga yetkazish yo'nalishi belgilangan. Ekologik mezonlar faqat sertifikat mavjudligini tekshirish bilan cheklanmasdan, energiya sarfi, ekspluatatsiya xarajati, ta'mirlash, utilitatsiya va resurs samaradorligini hisobga oluvchi umumiy egalik qiymati (total cost of ownership) yondashuvi bilan uyg'unlashtirilishi maqsadga muvofiq.²¹ (4-jadval).

4-jadval

21 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. 371-son qaror, 18.06.2025, 'Yashil davlat xaridlarini qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida'. LexUZ. <https://lex.uz/uz/docs/-7577902> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

Davlat xaridlarini takomillashtirish bo'yicha taklif etilayotgan KPI tizimi²²

O'lchov yo'nalishi	Asosiy indikatorlar	Tavsiya etiladigan davriylik
Raqobat	Haqiqiy takliflarning o'rtacha soni; bitta taklifli savdolar ulushi; yangi yetkazib beruvchilar ulushi	Choraklik
Tejamkorlik va qiymat	Boshlang'ich/bozor qiymatiga nisbatan tejamkorlik; narx dispersiyasi; hayotiy sikl xarajati	Choraklik/yillik
Jarayon tezligi	E'londan shartnomagacha median kun; ekspertiza va to'lov sikli	Oylik
Shartnoma ijrosi	O'z vaqtida bajarish; qo'shimcha kelishuvlar qiymati; sifat bo'yicha rad etishlar	Choraklik
Halollik va risk	Risk flaglar; manfaatlar to'qnashuvi; shikoyatlarni ko'rib chiqish muddati	Oylik/choraklik
Raqamli yetuklik	Avtomatik tekshiruvlar ulushi; tizimlararo integratsiya; mashina o'qiydigan ma'lumot qamrovi	Yarim yillik
Barqarorlik	Yashil xarid ulushi; umumiy egalik qiymati (TCO) qo'llangan xaridlar; mahalliy va KO'B (SME) ishtiroki	Yillik

Muallif tomonidan taklif etilayotgan riskka asoslangan to'rt bosqichli boshqaruv modeli

Taklif etilayotgan model amaldagi huquqiy tartib-taomillarni almashtirmaydi; aksincha, ularning ustiga risk va natijadorlik boshqaruvi qatlamini qo'shadi. Modelning birinchi bosqichi - oldindan (ex-ante) nazorat - ehtiyoj, ombor qoldig'i, bozor narxi va texnik topshiriqni tekshiradi. Ikkinchi bosqich - raqobat nazorati - xarid usulining mutanosibligi, takliflar soni, yetkazib beruvchilar konsentratsiyasi va affillanganlik risklarini baholaydi. Uchinchi bosqich - ijro nazorati - shartnoma muddatlari, sifat, qo'shimcha kelishuvlar va yetkazib beruvchi natijalarini kuzatadi. To'rtinchi bosqich - ex-post tahlil - tejamkorlik, sifat, shikoyatlar va risk signallarini keyingi xarid rejasiga qaytaradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlil O'zbekistonda davlat xaridlarini tashkil etish mexanizmi huquqiy reglament, elektron platformalar, maxsus axborot portali, xarid komissiyalari, shartnomalar reyestri va davlat/jamoatchilik nazoratini birlashtiruvchi ko'p bo'g'inli tizimga aylanganini ko'rsatdi. 2026-yildagi institutsional o'zgarishlar bilan Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligining vakolatlari kengayishi ushbu tizimni sanoat siyosati, mahalliy ishlab chiqarish va xarid samaradorligi bilan yaqinroq bog'lash imkoniyatini yaratmoqda.

2026-yil I yarim yilligidagi 188,4 trln so'mlik xaridlar, 60 foizlik raqobatli usullar ulushi va 7,8 trln so'mlik iqtisod amaldagi mexanizmning katta ko'lamda ishlayotganini ko'rsatadi. Biroq 2030-yilgacha raqobatli xaridlar ulushini 80 foizga chiqarish uchun formal raqobatdan real bozor raqobatiga o'tish, ya'ni haqiqiy takliflar soni, bitta taklifli savdolar, yetkazib beruvchi konsentratsiyasi va kirish xarajatlarini muntazam kuzatish talab etiladi.

Birinchi taklif: xarid rejasidan oldin ehtiyoj, ombor qoldig'i, bozor narxi va texnik topshiriq sifatini tekshiruvchi oldindan (ex-ante) risk modulini joriy etish. Ikkinchi taklif: bitta taklif, takroriy g'olib, anomal narx va affillanganlik belgilarini tahlil qiluvchi raqobat tahlili (competition analytics) tizimini ishga tushirish. Uchinchi taklif: yirik shartnomalar bo'yicha bosqichli ijro rejalari, yetkazib beruvchi faoliyati reytingi va qo'shimcha kelishuvlar monitoringini majburiy qilish. To'rtinchi taklif: reja-tender-shartnoma-to'lov-ijro zanjirini yagona identifikator va mashina o'qiydigan ma'lumot formati bilan bog'lash. Beshinchi taklif: xarid mutaxassislarini lavozim murakkabligiga qarab darajali sertifikatlash va doimiy professional rivojlantirish tizimini joriy etish. Oltinchi taklif: 'yashil' va texnik murakkab xaridlarda eng past narxdan tashqari umumiy egalik qiymati (TCO) va hayotiy sikl xarajatlarini baholashni kengaytirish.

Taklif etilgan to'rt bosqichli riskka asoslangan model davlat xaridlarida nazorat va samaradorlikni bir-biriga qarama-qarshi emas, balki o'zaro to'ldiruvchi vazifa sifatida ko'radi. Kelgusi tadqiqotlarda modelni tranzaksiya darajasidagi xarid ma'lumotlari bilan validatsiya qilish, xarid usullari kesimida narx va shartnoma ijrosi natijalarini ekonometrik baholash, shuningdek davlat buyurtmachilari uchun risk reytingini kalibrlash maqolaning amaliy qiymatini yanada oshiradi.

22 Manba: muallif ishlanmasi; indikatorlar xalqaro procurement performance yondashuvlari bilan uyg'unlashtirilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 22-apreldagi O'RQ-684-son "Davlat xaridlari to'g'risida"gi Qonuni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 23.04.2021-y., 03/21/684/0369-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 20-maydagi 276-son "Davlat xaridlarini amalga oshirish bilan bog'liq tartib-taomillarni tashkil etish va o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.05.2022-yil, 09/22/276/0438-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 20-dekabrdagi 865-son "2025–2027-yillarda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish va rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 23.12.2024-yil, 09/24/865/1070-son.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 26-dekabrdagi PF-259-son "Davlat xaridlari tizimida raqobat muhiti va shaffoflikni ta'minlash bo'yicha navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-7952218>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 4-fevraldagi PF-17-son "Mahalliy ishlab chiqarish va sanoat kooperatsiyasini yangi tizim asosida rivojlantirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-7374261>
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2026-yil 20-iyuldagi 393-son "Qaror matni nomi"gi qarori // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.07.2026-yil, 09/26/393/xxxx-son.
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 18-iyundagi 371-son "Yashil davlat xaridlarini qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 19.06.2025-yil, 09/25/371/xxxx-son.
8. Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. 2026-yil I yarim yilligi faoliyati yakunlari bo'yicha matbuot anjumani. — 2026. — 29 iyul.
9. Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. Agentlik haqida [Elektron resurs]. — URL: <https://gov.uz/oz/icppa/pages/about> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
10. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portal. Davlat xaridlari maxsus axborot portal bo'yicha ma'lumot [Elektron resurs]. — URL: https://gov.uz/oz/pages/davlat_xaridlari (murojaat sanasi: 08.09.2026).
11. Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. Aholi va tadbirkorlik subyektlarining tez-tez beriladigan savollariga javoblar [Elektron resurs]. — URL: <https://gov.uz/oz/icppa/pages/aholi-va-tadbirkorlik-subyektlarining-tez-tez-beriladigan-savollariga-javoblar> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
12. OECD. Recommendation of the Council on Public Procurement. — Paris: OECD Legal Instruments, 2015.
13. OECD. Public Procurement Performance: A Framework for Measuring Efficiency, Compliance and Strategic Goals // OECD Public Governance Policy Papers. — Paris: OECD Publishing, 2023. — No. 36.
14. OECD. Implementing the OECD Recommendation on Public Procurement in OECD and Partner Countries. — Paris: OECD Publishing, 2025.
15. OECD. Government at a Glance 2025. — Paris: OECD Publishing, 2025.
16. Open Contracting Partnership. Open Contracting Data Standard (OCDS): Data Standard and Implementation Guidance [Electronic resource]. — URL: <https://standard.open-contracting.org/> (access date: 08.09.2026).
17. Bandiera O., Prat A., Valletti T. Active and Passive Waste in Government Spending: Evidence from a Policy Experiment // American Economic Review. — 2009. — Vol. 99, No. 4. — P. 1278–1308. DOI: 10.1257/aer.99.4.1278.
18. Lewis-Faupel S., Neggers Y., Olken B.A., Pande R. Can Electronic Procurement Improve Infrastructure Provision? Evidence from Public Works in India and Indonesia // American Economic Journal: Economic Policy. — 2016. — Vol. 8, No. 3. — P. 258–283. DOI: 10.1257/pol.20140258.
19. UNCITRAL. Model Law on Public Procurement. — New York: United Nations, 2011.
20. European Commission. eForms — Digital Standard Forms for Public Procurement Notices. Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs.
21. Bosio E., Djankov S., Glaeser E., Shleifer A. Public Procurement in Law and Practice // American Economic Review. — 2022. — Vol. 112, No. 4. — P. 1091–1117. DOI: 10.1257/aer.20200738.
22. Tátrai T., Vörösmarty G., Juhász P. Intensifying Competition in Public Procurement // Public Organization Review. — 2024. — Vol. 24. — P. 237–257. DOI: 10.1007/s11115-023-00742-0.
23. Baránek B., Titl V. The Cost of Favoritism in Public Procurement // Journal of Law and Economics. — 2024. — Vol. 67, No. 2. — P. 445–477. DOI: 10.1086/727793.
24. Matilla-García M., Vega P. An Empirical Analysis of the Impacts of Competition on Procurement Costs // Applied Economics. — 2025. — Vol. 57, No. 40. — P. 6258–6273. DOI: 10.1080/00036846.2024.2382934.
25. Orfanidou V.S., Rachaniotis N.P., Tsoulfas G.T., Chondrokoukis G.P. Life Cycle Costing Implementation in Green Public Procurement: A Case Study from the Greek Public Sector // Sustainability. — 2023. — Vol. 15, No. 3. — Art. 2817. DOI: 10.3390/su15032817.
26. Drake S., Lundberg J., Lundberg S. Market Response to Environmental Policy via Public Procurement: An Empirical Analysis of Bids and Prices // Journal of Environmental Management. — 2024. — Vol. 365. — Art. 121547. DOI: 10.1016/j.jenvman.2024.121547.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 9/3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>